

L ITERATŪROS PAMOKŲ CIKLO „JAUSMŲ GALIA“ PLANAVIMAS

8 KLASĖJE,

ATIDUS TEKSTO SKAITYMAS: ŽINGSNIAI IR STRATEGIJOS

I. CIKLO PRADŽIA. ĮVADINĖ PAMOKA

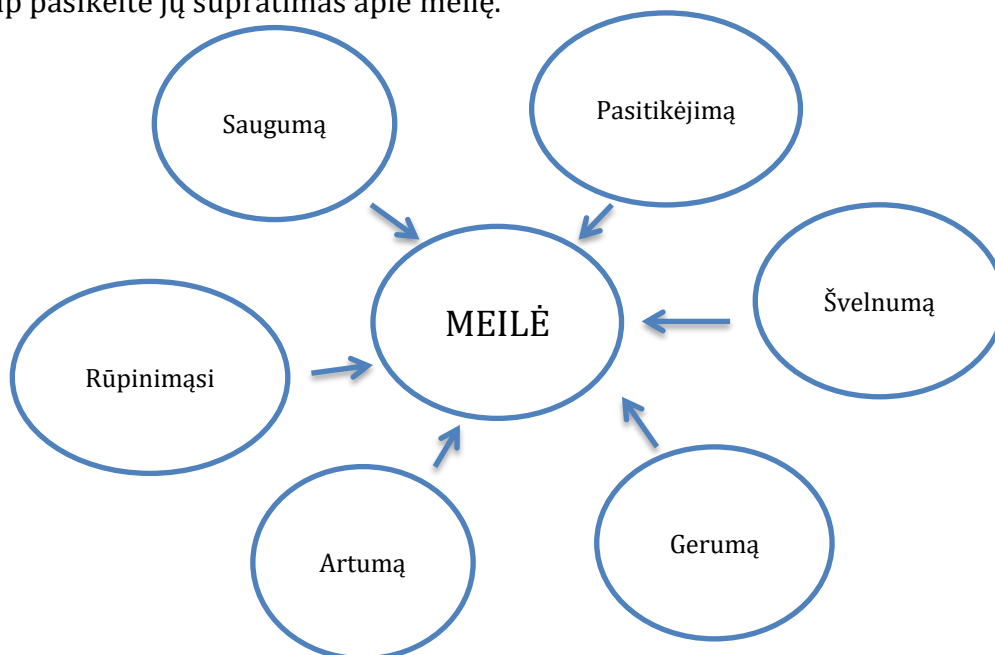
Uždaviniai

- Išsiaiškinti mokinių vertybines nuostatas.
- Diagnozuoti jų gebėjimą pagrįsti savo požiūrį asmenine, kultūrine (literatūrine) patirtimi.
- Išsiaiškinti, koks mokinių žodynas, gebėjimas vartoti jausmus įvardijančias sąvokas, jas paaiškinti, pasakoti apie savo kultūrinę patirtį (skaitytas knygas, matytus filmus ir pan.).

Galimos užduotys

1 variantas

- Individuali užduotis. Laisvojo rašymo strategija *Minčių lietus* – baigti rašyti sakinius (*Aš manau, kad meilė ...*) ar atsakyti vienu sakiniu į pasirinktą klausimą: *Ką jaučia, išgyvena, patiria žmogus, kai jį aplanko meilė? / Kokia gali būti meilė?*
- Grupinio darbo užduotis – remiantis visų grupės narių mintimis, sudaryti grupės *minčių žemėlapi* ir jį pristatyti klasėje. *Minčių žemėlapiai* sukabinami klasėje ant sienos ir jais remiamasi tolesnėse pamokose: jie gali būti papildomi, patikslinami, skaitant ciklo kūrinius. Ciklo pabaigoje galima mokinių refleksija, remiantis pokyčiais *minčių žemėlapyje* apie tai, kaip pasikeitė jų supratimas apie meilę.

2 variantas

Pokalbis tema *Labiausiai sujaudinusios meilės istorijos*, jas apibendrinančių teiginių formulavimas ir kolektyvinis *temos žemėlapis* braižymas (skaitytų knygų, matytų filmų apmąstymas).

3 variantas

Žinutė iš tolimos praeities, rasta butelyje (rašymas susigalvoto personažo vardu – ką svarbaus norėtų pasakyti ateities kartoms apie meilę; *minčių plakato* darymas).

4 variantas. Išankstiniai orientyrai.

Ši strategija gali būti taikoma pamokos / ciklo pradžioje, prie jos grįžtama baigiant pamoką ar ciklą. *Išankstiniai orientyrai* ypač tinka norint išsiaiškinti mokinių nuostatas, gebėjimą argumentuoti gyvenimo, literatūros ar kitų kultūros tekstų pavyzdžiais, atskleisti skirtingus požiūrius į meilę, jos vertinimus. Ji ypač veiksminga siekiant išvengti tam tikrų mąstymo stereotipų. Pamokos / ciklo pradžioje mokinys pirmoje lentelės skiltyje (Tu) pažymi teiginius, kuriems pritaria (+), su kuriais nesutinka (-) ar kuriais abejoja (?). Po to juos aptaria su suolo draugu ar grupės draugais. Nuo individualaus darbo pereinama prie darbo poromis ar grupėmis.

Vėliau skaitomas ir aptariamasis literatūros tekstas. Apibendrinant jo aptarimą galima vėl grįžti prie šios lentelės teiginių. Antroje lentelės skiltyje (Literatūra) mokinys / mokiniai pasižymi teiginius (+), kurie tinka aptariamam kūriniiui. Lygina su savo išvalgomis.

TU + / - / ?	Literatūra	TEIGINIAI
		1. Meilė visada reikalauja aukotis dėl mylimo žmogaus.
		2. Meilė daro žmogų geresnį.
		3. Tikra meilė įveikia visus išbandymus.
		4. Meilė iš pirmo žvilgsnio greitai išblėsta.
		5. Jei nori patirti tikrą meilę, turi įdėti daug pastangų.
		6. Tikra meilė – iš pirmo žvilgsnio.
		7. Meilės nepatyręs žmogus negali būti laimingas.
		8. Įsimylėjęliai vienas kitą supranta be žodžių.
		9. Egoizmas – didžiausias meilės priešas.

Daugiau apie šios strategijos taikymo metodiką rasite D. Buehl. Interaktyviojo mokymosi strategijos. Vilnius: Garnelis, 2004.

II. GALIMI CIKLO PLANAVIMO VARIANTAI

Galimi įvairūs šio ciklo tekstų grupavimo variantai, skaitymo aspektai. Tai galime matyti tyrinėdami skirtingų leidyklų išleistus vadovėlius:

1 variantas. Meilės ir draugystės galia (Lietuvių kalbos ir literatūros institutas):

- Renesanso meilės lyrika
- Viljamas Šekspyras ir „Romeo ir Džuljeta“
- Kazys Boruta ir „Baltaragio malūnas“
- Lietuvių meilės lyrika

2 variantas. Jausmų galia („Šviesa“)

- 1 skyrius. Meilės grožis ir tragizmas
- 2 skyrius. Asmens jausmų ir bendruomenės papročių konfliktas
- 3 skyrius. Gyvenimo aistra ir kova su lemtimi
- 4 skyrius. Draugystės vertė

3 variantas. Meilės spalvos („Baltų lankų“ vadovėliai“)

1. Kažkoks ilgesys ...
2. Ką reiškia mylėti?
3. Garsiausi pasaulio įsimylėjęliai
4. Legendinės lietuvių meilės istorijos
5. Blėstanti meilė

Daugiau apie tai rasite mokytojos Ingos Gresienės parengtame detalajame ciklo plane.

III. CIKLO APIBENDRINIMAS

Galimos įvairios ciklo apibendrinimo ir refleksijos užduotys (rekomenduojama leisti mokiniams rinktis, pasiūlyti užduočių, atsižvelgiant į skirtingus mokinių poreikius ir gebėjimus)

- Mokiniai papildo, patikslina temų žemėlapius ir rašo rašinį pasirinkta tema (svarbu siūlyti keletą temų, leisti mokiniams susiformuluoti temą patiems):

Kas yra meilė?

Ką reiškia mylėti?

Kokia gali būti meilė?

Ar už savo meilę reikia kovoti?

Kas pražudo meilę?

Gražiausia meilės istorija

- Mokiniai deklamuoja atmintinai pasirinktus eilėraščius apie meilę.
- Ciklą apibendrinanti diskusija. Mokiniai patys siūlo diskusiją meilės tema, formuluoja probleminius klausimus.
- Grupelės ruošia ir pristato pasirinktų literatūros kūrinių inscenizacijas.
- Kūrybinio rašymo užduotys (mokiniai kuria pasirinkto žanro meninius tekstus meilės tema: sonetus, humoreskas, parodijas, pastišus, filmo kino scenarijus, dramas, apsakymus, miniatiūras ir pan.)

ATIDUS TEKSTO NEGIMTAJA KALBA SKAITYMAS: METODINIAI ŽINGSNIAI IR STRATEGIJOS

Kazys Boruta

BALTARAGIO MALŪNAS

(ištraukos)

XLIV

<...>

1 O Girdvainis ėjo neatsigrįždamas gaisro atšvaistėse tiesiai per kalnus Udruvės ežero link, kur ant pakriūtės stovėjo Baltaragio malūnas, iškėlęs sparnus lyg rankas, laukiančias pagalbos. Girdvainis ėjo tiesiai link jų, nieko nepaisydamas, tik norėdamas greičiau juos pasiekti. Kas bus paskui, tas bus, kad tik suspėtų, kol žaibas jų nenutrenkė. Tada jis pats išsigelbėtų ir Jurgą išgelbėtų. Kaip ir koku būdu, jis to nežinojo ir apie tai negalvojo, tik tai visa širdimi veržėsi prie jų, tarsi širdyje ir būtų visas išsigelbėjimas.

2 Tai ir Pinčukas negalėjo Girdvainio pasivyti, o juo labiau už akių užbėgti. Jį apakindavo žaibai, ir jis turėjo klupti ir slėptis už kiekvieno akmens ar kelmo. O Girdvainiui žaibai apšvietė kelią, ir jis ėjo nenuleisdamas akių nuo iškilusių malūno sparnų, viršum

kurių visa audra telkėsi, kryžiovosi žaibai, ir griaudėjo perkūnija. Tie žaibai draskėsi Girdvainio širdyje, ir perkūnijos griaudėjo viršum jo galvos.

3 Bet to jis nepaisė, negirdėjo ir nematė. Jis pats ėjo kaip audra – gaivališka, akla, nesulaikoma. Tai kur jį Pinčukui pavyti? Būtų ir nepasivijęs, jei Girdvainio širdyje nebūtų kilusi abejonė. Tai kas, jei ir nueis jis per baisiausią audrą pas savo nuotaką, bet ką darys be savo obuolmušių, kuo ją sužavės ir kaip išneš į naują gyvenimą? Pasiilgusia širdimi ant savo rankų? Bet tos rankos, kilus abejonei, nusviro, ir Girdvainis sustojo viršum kalno, su baisiu ilgesiu žiūrėdamas į Baltaragio malūno sparnus, apšviestus žaibų ir perkūnijos. Ar ten jo laukia? Ar ten jo ilgisi? O jeigu nelaukia, nesiilgi, tai ką jis padarys viena savo pasiilgusia širdimi?

4 Tuo akimirksniu pasinaudojo Pinčukas. Jis užuolankomis, pakalnėmis užbėgo Girdvainiui už akių, nusiplėšė karną, sumezgė kilpą, užmetė ant šakos ir pats, ant jos prigludęs, suposi, tykodamas ateinančio Girdvainio. O suabejojęs Girdvainis leidosi į pakalnę ir pametė malūno sparnus iš akių. Ta proga pasinaudojęs klastingas Pinčukas ir užmetė kilpą Girdvainiui ant kaklo. Girdvainis nespėjo suprasti, kas čia atsitiko, tiktai obuolmušiai nusižvengė pro perkūnijas, ir malūno sparnai švystelėjo kaip susikryžiuę žaibai.

Perkūnas trenkė į pušį, bet nepataikė Pinčukui, tik pušį pargriovė, kuri griūdama pritrenkė Girdvainį su karnos kilpa ant kaklo. O Pinčukas tiktai nusikvatojo, nugalėjęs savo priešininką, ir nulėkė į Baltaragio malūną, palikdamas Girdvainį po nugriuvusia pušimi su kilpa ant kaklo. Ak tu Girdvaini, ko tu klajojai, suradęs savo nuotaką, eidamas per audrą, suabejojai, tai viską praradai ir pats žuvai.

UŽDUOTYS PRIEŠ TEKSTO SKAITYMĄ

Prieš pradėdant skaityti šią ištrauką prasminga paklausinti mokinių, kaip jie vertina Jurgos poelgį, kai ši atsisako padėti Girdvainiui (*ankstesnės ištraukos aparimas*).

1. Papasakokite, kaip elgėsi Jurga, kai Anupras ją įkalbinėjo padėti Girdvainiui? Kokie jos charakterio bruožai atsiskleidė?
2. Kaip manote, ar teisingai pasielgė Jurga, nepaklausiusi Anupro patarimo?
(*Diskutuoja dirbdami poromis arba grupėmis, formuluoja išvadas*)

Po šių klausimų galima pasiūlyti mokiniams pasvarstyti apie tai, kokia tuo pat metu yra Girdvainio jausena ir situacija:

3. Kaip manote, ką jaučia, apie ką mąsto, ką veikia Girdvainis? (*Teksto hipotezių kėlimas ir jų tikrinimas skaitant toliau tekstą*)

ATIDAUS SKAITYMO ŽINGSNIAI IR STRATEGIJOS

1 žingsnis. Teksto tylus ar garsus skaitymas klasėje (darbas su žodynu, konteksto aiškinimasis)

Tekstas suskaidomas į smulkesnius epizodus.

Išsiaiškinami mokiniams nesuprantami žodžiai, vaizduojamos realijos. Galimi darbo su žodynu variantai:

- *A modelis (skaitymas gaunant paramą)*

Skaitomas garsiai kiekvienas epizodas, drauge išsiaiškinami mokiniams nesuprantami žodžiai, istorinės, kultūrinės ir socialinės realijos, taikant mokytojo siūlomas skaitymo strategijas (žodį pasibraukti, nuspėti, remiantis ištraukos kontekstu, klausti draugo, mokytojo, ieškoti skaitmeniniame žodyne <http://www.lkz.lt>, rodyti paveikslėlį su užrašytu žodžiu, kad geriau įsimintų)

Sudaromas individualus / kolektyvinis nesuprantamų žodžių, kuriuos svarbu suprasti, žodynėlis. Žodžius, kurie turėtų būti įtraukti į aktyvią vartoseną, pasižymi).

- *B modelis (skaitymas dirbant poromis)*
 - Mokiniai tyliai skaito visą tekstą, išsirenka nesuprantamus žodžius, aiškinasi juo, dirbdami poromis ir naudodamiesi skaitmeniniu žodynu (<http://www.lkz.lt>) (autonomiškas teksto skaitymas).
 - Tekstas dar kartą skaitomas garsiai klasėje, mokiniai aiškina vieni kitiems nesuprantamus žodžius, pildo žodynėlį.

Kurie žodžiai, frazės neaiškios?

Mokinių sudaromas žodynas:

Mokinių grupėms skirta parengti nežinomų žodžių žodynus, kuriais galės vėliau naudotis jų bendraamžiai.

Išsiaiškinę nesuprantamus šios ištraukos žodžius, išsirašo tuos, kuriuos svarbu išmokti (*čia siūlomas sąrašas žodžių, kurių mokiniai galėtų nesuprasti*).

Atšvaistės, pakriūtė, apakinti, klupti, telktis, griaudėti, gaivališka, obuolmušiai, akimirksnis, užuolankos, karna, kilpa, tykodamas, nusižvengė, nusikvatojo, klajoti.

Vėliau mokytojas gali skirti užduočių, kur reiktų tuos išmokus žodžius pavartoti tam tikrose mokymosi situacijose: atpasakojant tekstą, charakterizuojant veikėją, inscenizuojant ir pan.

* * *

Perkeltinės reikšmės pasakymai:

Iškėlęs sparnus lyg rankas, laukiančias pagalbos; visa širdimi veržėsi prie jų; apakindavo žaibai; žaibai draskėsi širdyje; išneš į naują gyvenimą; pasiilgusia širdimi; pametė malūno sparnus iš akių, susikryžiovę žaibai.

Juos, kaip ir žodžius, galima aiškinti pasitelkiant paveikslėlius, mokinių asociatyvų mąstymą, randant atitikmenis jų gimtojoje kalboje, siūlant sukurti iliustracijas ir po jomis pateikti šias citatas iš teksto.

GAISRO ATŠVAISTĖS

PAKRIŪTĖ

VĖJINIS MALŪNAS

OBUOLMUŠIS

KARNA

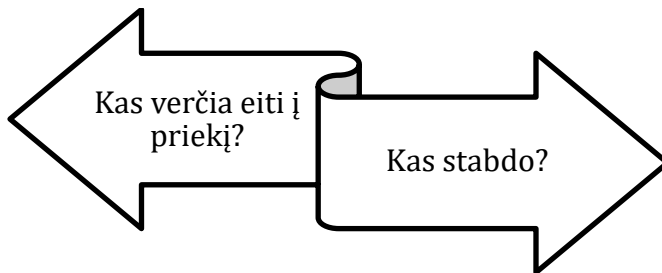
Kaip aprašoma aplinka?
Plakato darymas:
ilustravimas,
žodžių rašymas

2 žingsnis. Teksto supratimo užduotys (atidus skaitymas, kiekvieno teksto epizodo komentavimas)

Tekstas dar kartą skaitomas garsiai, kiekvienas teksto epizodas aptariamas atskirai pagal vadovėlyje siūlomus / mokytojo suformuluotus kiekvieno epizodo klausimus.

1. Kur ėjo Girdvainis? Kas jam rodė kelią? (1)
2. Koks atrodė Baltaragio malūnas? Su kuo jis palyginamas? Išrašykite tą palyginimą ir jį paaiškinkite. (1)
3. Kas Girdvainiui labiausiai rūpėjo? Pacituokite. (1)

4. Kas Girdvainiui padėjo eiti, o Pinčukui trukdė? Kodėl? Prisiminkite sakmes apie velnią ir Perkūną. (2)
5. Ką jautė eidamas Girvainis? Kokiais žodžiais nusakomi jo jausmai? (2)
6. Su koku gamtos reiškiniu lyginamas jo ėjimas? Išrašykite tą palyginimą ir jį paaiškinkite (3)
7. Kas sutrukdė Girdvainiui siekti savo tikslo? (3)
8. Kokie Girdvainio jausmai perteikiami retoriniais klausimais? (3)
9. Įrodykite, kad jo širdyje grumiasi prieštaringi jausmai. Užpildykite schemą. (3)

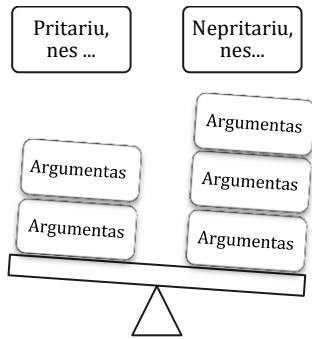
10. Kaip Girdvainio abejone pasinaudojo Pinčukas? (4)
11. Koks čia pasirodo Pinčukas? (4)
12. Dėl ko pasakotojas priekaištuoja Girvainiui? (4)

3 žingsnis. Apibendrinimas (mokymasis suvokti priežasties – pasekmės ryšius, daryti teksto visumą apibendrinančias išvadas)

1. Ar pagrįstai Girdvainis suabejojo? Atsakydami remkitės XXIX skyriumi.
2. Kas labiau sutrukdė išimylėjęliams vėl susitikti: Jurgos išdidumas ar Girvainio abejonė?
3. Ar pritariate pasakotojo priekaištams Girvainiui? (individualus ir grupinis darbas)
 - Surašykite argumentų svarstyklėse savo argumentus.
 - Palyginkite savo argumentus su grupės draugų.
 - Surašykite savo grupės argumentus.
 - Pristatykite savo grupės argumentus klasėje.
 - Išklausę visų grupių argumentus, suformuluokite savo išvadą.

Pasakotojas priekaištavo Girvainiui, kad Aš manau, kad pasakotojo priekaištai buvo , nes

Argumentų svarstyklės

4. Žingsnis. Teksto vizualizavimas ir atpasakojimas (žodyno plėtimas, mokymasis atpasakoti tekstą)

Paveikslėlių serijos kūrimas – kino kadrai, nuotraukų koliažai, komiksai, iliustracijos ir pan.

Mokiniai, dirbdami individualiai ar grupėmis, iliustruoja vieną iš sutartinai pasirinktų ištraukos epizodų ir mokosi jį atpasakoti, vartodami raktinius ištraukos žodžius, perkeltinės reikšmės pasakymus (galima keisti pasakojimo perspektyvą: pasakojama Pinčuko, Perkūno ar paties Girdvainio vardu).

Grupės klausosi vienos kitų pasakojimo, papildo, patikslina.

Parengė Nijolė Toleikytė, VDU Švietimo akademija